

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

508

שיחת מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • חג השבועות תשפ"א

מה יעשה אדם ויינצל מחבלי משיח

שיחה שנאמרה בהיכל כולל פוניבז' "אוהל קדושים" - יום שלישי ער"ח סיון

סגולת חג השבועות והשפעתו

ועתה עומדים אנו לפני חג השבועות הנקרא 'זמן מתן תורתנו', וכפי שאנו אומרים בתפילה: ויתן לנו את יום חג השבועות הזה זמן מתן תורתנו, והיינו שבח והודאה על מה שזכינו לזמן מתן תורתנו, ויש להבין שהרי מתן תורה בזמן הזה היה פעם לפני אלפי שנים, ומדוע זה נקרא גם היום 'זמן מתן תורתנו', שמשמע שהוא כן בכל שנה.

והביאור בזה כפי שכתוב בספרים (דרך השם להרמח"ל ח"ד פ"ז ועוד) כי בכל זמן מהזמנים שהייתה בו השפעה של קדושה בכלל ישראל, ההשפעה חוזרת כל שנה באותו הזמן, ולכן בחג השבועות, שהוא זמן שהייתה בו השפעה של תורה במעמד הר סיני, ההשפעה חוזרת בכל שנה, והוא זמן שיש בו מן השמים השפעה של תורה בכל שנה ושנה, ולכן זה נקרא זמן מתן תורתנו גם בימינו אנו.

ההשפעה תלויה בהכנת האדם

ואמנם ההשפעה תלויה גם במקבל ההשפעה, איזו הכנה הוא עשה, וכפי ההכנה של המקבל, של המושפע, כך יש השפעה. אבל הזמן הזה הוא זמן של השפעה, ולכן צריכים לנצל, לקבל את ההשפעה של תורה.

וכך גם בשאר המועדים, וכגון חג הפסח 'זמן חירותנו', הרי ענין החירות הוא חירות רוחנית, וכמו שאמרו (אבות ו, ב) שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה, והיינו חירות מיצר הרע, שכל זמן שהיו ישראל במצרים היו מושפעים ממי"ט שערי טומאה כדאיתא בזוהר, ואפילו לאחר שכבר פסק השעבוד כמה חודשים לפני שיצאו ממצרים (ר"ה יא, א) וכבר לא היה שעבוד גשמי, אבל היה שעבוד רוחני! שהיו תחת השפעת טומאת מצרים והושפעו ממי"ט שערי טומאה, וכשיצאו ממצרים יצאו מהטומאה וקיבלו את הקדושה - קדושת ישראל וקדושת התורה.

וזהו ענין 'זמן חירותנו', שהוא זמן שיש בו השפעה מן השמים לזכות לחירות רוחנית כפי שהיה ביציאת מצרים, וזהו שאנו אומרים בתפילת מעריב 'ויוצא את עמו ישראל מתוכם לחירות עולם', ומה היא 'חירות עולם'? - חירות רוחנית! והחירות היא כשאדם שולט על היצר הרע. ובכל שנה בחג הפסח מגיע הזמן שאדם מקבל כוחות מן השמים לחירות רוחנית, לשלוט על כוחות הטבע של היצר הרע.

וגם 'זמן שמחתנו' בסוכות, זהו זמן שיש בו השפעה לשמחה של מצוה, ושמחה של מצוה היא מדרגה גדולה, כפי שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ד, ט) 'כי יגדל וישגא מאד שכר השמחה על המצוות', הרי שהזכיר בזה שלושה לשונות של הפלגה: יגדל, וישגא, מאד! שכר השמחה על המצוות, ובחג הסוכות יש השפעה מן השמים לזכות לזה, ומובא בחז"ל (ילקוט אמור תרנד) שבתורה כתוב שלוש פעמים שמחה בחג הסוכות, והוא זמן שמחה של מצוה, שמחה בתורה ובכל לענייני הרוחניות.

ועתה בעמדנו לפני זמן מתן תורתנו, זהו זמן ההכנה לקבלת התורה, זה גם זמן שצריכים זכויות להינצל מחבלי משיח שאנו עכשיו נמצאים בהם, והזכויות הם כפי שאמרנו, תורה מתוך הדחק, וישנם רבים שיש להם את הקושי הזה של תורה מתוך הדחק, ובהו זוכים!

וכאמור זה לכתחילה ולא בדיעבד, וכמו שאמר החזון איש "דער אויבערשטער האט דאס ליב", שאדם כזה הוא אהוב להקב"ה, כמו שאמרו חז"ל (אבות ו, א) על מי שעוסק בתורה לשמה שנקרא רע אהוב

זכות התורה מתוך הדחק

יש ידיעה חשובה שלא כולם יודעים אותה, שתורה מתוך הדחק זו מדרגה גדולה מאד, וכבר הפליגו חז"ל בגמרות ובמדרשים (עין סוטה מט, א, ועוד) בגודל המעלה בזה, וזהו לכתחילה, שעסק התורה יהיה מתוך הדחק, וזוכים בזה לזכויות עצומות.

ושמעתי פעם מפיו של מרן החזון איש צ"ל שאמר לי בלשון כזו: "דער אויבערשטער האט דאס ליב" - הקב"ה אוהב את הדבר הזה שעוסקים בתורה מתוך הדחק, ומי שלומד תורה מתוך הדחק הוא אהוב להקב"ה, אהוב למעלה!

וזה נוגע למעשה, כי יש הרבה שהתורה אצלם היא מתוך הדחק, וצריכים לדעת שזה לכתחילה, ומקבלים בזה זכויות עצומות, וזה גם זכות להצלחה בתורה, שעל ידי זה יש יותר הצלחה.

יעסוק בתורה ובגמילות חסדים

ועוד דבר הנוגע למעשה כעת, שהזמן הזה "עת צרה היא ליעקב" (ירמיהו ל, ז), וכידוע המצב הביטחוני כאן בארץ, שהיו אסונות בימים האחרונים, ומדוע זה כך? מן השמים! וכבר אמרו חז"ל (סנהדרין צח, ב) מה יעשה אדם ויינצל מחבלי משיח, ומובא בגמרא שם שרבי יוחנן אמר "ייתי ולא איחמיניה", היינו שהמשיח יבוא ואינני רוצה להיות באותו הדור, כי אינני יכול לחיות בדור כזה של חבלי משיח, שיש קשיים ואסונות כאלה, ואינני יכול לראות את זה.

ומה היא העצה להינצל מחבלי משיח? אמרו בגמרא שם: יעסוק בתורה ובגמילות חסדים! אם יש קשיים גדולים, חבלי משיח, יעסוק בתורה ובזכות זה יינצל, וגם בגמילות חסדים, שתהיה אהבת הבריות, ואהבת לרעך כמוך, ולקיים כן בפועל - במעשים של גמילות חסדים.

חיוב אהבת הבריות כדי להצליח בתורה

ובאמת אהבת הבריות היא מצות עשה (ויקרא יט, יח) ואהבת לרעך כמוך, וזה מחייב גם גמילות חסדים. אבל מלבד המצוה שבזה, הרי זה חיוב גם מצד הלכות תלמוד תורה, וחיוב ידיעת התורה מחייב שתהיה גם אהבת הבריות. כיון שאמרו חז"ל בפרקי אבות שהתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים - ובמיוחד עכשיו בעמדנו לפני חג השבועות זמן מתן תורתנו צריכים את הדברים שהתורה נקנית בהם - ואחד מהם הוא 'אוהב את הבריות', ובלי זה חסר בהצלחה בתורה.

ונמצא שאהבת הבריות היא אמנם מצות עשה בפני עצמה וכמו שכתוב ואהבת לרעך כמוך, אבל היא גם חיוב מצד החיוב של ידיעת התורה, והלכות תלמוד תורה מחייבים גם אהבת הבריות, כי בזה זוכים להצלחה בתורה! וכן כל הארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, המביאים להצלחה בתורה, הם גם חיובים כדי להצליח בתורה, וישנם ארבעים ושמונה חיובים כאלו, שאינם דברים פשוטים.

וכגון מה שמוזכר שם 'אוהב את המקום', זוהי מדרגה, ויש ברמב"ם (פ"ב מייסודי התורה) וברש"י (דברים ו, ו) ובחובות הלבבות (שער אהבת השם) מה היא האהבה וכיצד מגיעים לזה, וזו גם כן מצות עשה בפני עצמה, אך היא גם חיוב מצד הצלחה בתורה, כי יש חיוב ידיעת התורה, וידיעת התורה מחייבת גם את הקניינים.

וכו', וזה גם הכנה לתורה, שעל ידי כך מצליחים יותר בתורה [והוא גם כן מקנייני התורה 'במיעוט תענוג'].

מידת הענווה הכנה לתורה

וכן כל הדברים שהתורה נקנית בהם, יש בהם הרבה דברים שהם חיובים מצד עצמם, אך הם גם הכנה לתורה, וכגון 'בענווה', הרי (משלי טז, ה) תועבת השם כל גבה לב, אפילו משהו גבה לב – 'כלי גבה לב, שאדם מחשיב את עצמו במשהו, הוא כבר תועבה לפני השם.

ולכן אמרו בפרקי אבות (ד, ד) מאד-מאד הוי שפל רוח, ופירש בזה הרמב"ם (בפיה"מ שם ובפ"ב מהלכות דעות) שצריך שלא תהיה אפילו שמינית שבשמינית גאוה (עיין סוטה ה, א), ולא להרגיש שום חשיבות, כי אם אדם ירגיש משהו חשיבות, אזי כבר חסר במדרגת הענווה וחסר בקנייני התורה, וזהו מהדברים הראשונים שהתורה נקנית בהם: בתלמוד וכו' באימה ביראה בענווה.

וענווה זה לא פשוט, כי הרבה פעמים אדם חושב מדוע שלא יחשיב את עצמו, הרי הוא רואה שיש לו כישרונות, והוא מחדש חידושי תורה, לאמיתה של תורה, ואומר שיעורים וחבורות, וכותב ומדפיס דברי תורה נפלאים, ואם כן כיצד תהיה ענווה, וכי הוא איננו חשוב?

אכן כבר האריך המסילת ישרים בשני פרקים (כב-כג) לבאר מה היא ענווה, כי באמת כל הכוחות של האדם, כל כוח המחשבה וכל הכישרונות הרי זה חסדי שמים, והכל מן השמים ולא מעצמו, כי האדם הוא 'נברא' ומקבל את כוחותיו בכל רגע מן השמים, כפי שאנו אומרים בתפילה 'המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית' והאריך בזה הנפש החיים בשער א', שבכל רגע זו שוב השפעה מן השמים.

וזהו ענין אחדות השם, 'השם אחד', שאין שום דבר שקיים בלי רצונו יתברך, וכל מה שאנו רואים לפנינו שולחן וכדומה, זהו רצון השם שיהיה כך, ולולי רצונו היה הכל חוזר לתוהו ובוהו, ורק רצון השם הוא המחיה את כל הבריאה, וזהו ענין 'השם אחד' – שאין עוד מלבדו!

ואם כן במה ירגיש אדם חשיבות, הרי זה לא 'הוא' העושה, אלא הכל מן השמים, והוא רק כמו עני המקבל צדקה, וזוהי מידת הענווה, שהיא ההכנה לתורה, והיא גם חיוב בפני עצמו, שאם זה לא כך הרי זה כבר גאוה, והוא תועבת השם, 'כלי גבה לב, כל משהו גאוה זה תועבה.

זהירות הגדולים מירידה בענווה

ולכן מצינו בגמרא (סנהדרין ז, ב) על רב "כי חזי אמבוהא אבתריה", היינו כשראה ציבור גדול שמלווה אותו, כיון שהיו לו הרבה תלמידים, וכשחזר מבית המדרש לביתו היו מלווים אותו ציבור גדול וכיבדוהו בכבוד גדול, וכשהוא ראה זאת היה אומר פסוקים של ענווה, כדי שלא ירגיש חשיבות. וכן מובא בגמרא שם על מר זוטרא חסידא "כי הוו מכתפי ליה בשבתא דריגלא", היינו כשהיו נושאים אותו על הכתפיים ומכבדים אותו, היה אומר פסוקים של ענווה.

ופירש רש"י שם "כדי שלא תזוח דעתו", והיינו לא כדי שלא יתגאה, כי אצלם לא היה חשש שיהיו בעלי גאוה, אלא רק שלא תזוח דעתו, וענין 'תזוח' הוא כמו 'לא יזח החושן' (שמות כח, כח), שיזוח ויזוז משהו, ומידת הענווה תהיה 'משהו' פחות, וצריך להיזהר מאד מזה, שלא ירגיש משהו של חשיבות, ותהיה קצת פחות ענווה, וזהו פחד!

ולכן אמרו רב ומר זוטרא חסידא את הפסוקים, כדי שלא תזוח דעתם אפילו במשהו, ויישאר בשלמות מדרגת הענווה.

מתוך שיחה לתלמידי ישיבת 'נחלת בנימין' – יום חמישי כ"ד אייר

בואכם לשלום, ברוכים הבאים לכל הרבנים והתלמידים, שרוצים לשמוע. כתוב שכך עתיד להיות (עמוס ה, יא) רעב לשמוע את דבר השם! ועתה אנו עומדים לפני שבועות, וצריכים הכנה למתן תורה.

הנה התורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, ויש מדרגה של כתר תורה, כמו שאמרו (אבות ד, יג) שלושה כתרים הם כתר תורה כתר כהונה וכתר מלכות וכתר שם טוב עולה על גביהן, ובתרגום יונתן סוף פרשת וזאת הברכה (דברים לד, ה) כתב כי למשה רבינו היו ארבעה כתרים אלו: תורה כהונה ומלכות ושם טוב. וכתב שם במה זכה משה רבינו לכתר שם טוב? בעובדיו טבין ובענוותנותיה, היינו במעשים טובים ובענווה.

ומדרגת הענווה של משה רבינו, כבר התורה העידה בו (במדבר יב, ג) שהיה עניו מכל האדם, וכדאייתא בחולין דף פ"ט שהוא היה עניו אף יותר מאברהם אבינו ומדוד המלך, שאברהם אמר ואנכי עפר ואפר, ודוד אמר ואנכי תולעת ולא איש, והרי עפר וגם תולעת הם שניהם דברים שיש בהם ממשות וחשיבות כלשהי, ואילו משה רבינו אמר ונחנו מה, שלא החשיב את עצמו לכלום, וזוהי מדרגת הענווה הגדולה ביותר, שרק משה רבינו הגיע אליה.

ומעשיו הטובים של משה רבינו, מה היו המעשים הטובים שזכה בהם לקבל תורה מסיני? מפורש במדרשים (שמות רבה ב, ב) שהוא היה רועה את צאן יתרו חותנו, ופעם אחת ברח גדי מן העדר, ומשה רבינו שהיה הרועה וחייב בשמירתו, רדף אחריו להשיגו, עד שנעצר הגדי ליד מעיין של מים ושתה, והבין משה כי הוא ברח מפני שהיה צמא, ועכשיו נתעייף ממרוצתו, ולקחו משה והרימו על כתפיו, מתוך רחמנות עליו, כמו שכתוב (תהלים קמה, ט) ורחמיו על כל מעשיו, ובגמרא (ב"מ פה, א) מוזכר פסוק זה על רבינו הקדוש לגבי שלא לצער בעלי חיים, אך פה היה גם להפך, לעשות חסד עם הבריות! ובזכות מידות טובות אלו זכה משה רבינו לקבל תורה מסיני ולהנהיג את כלל ישראל.

והנה אמרו חז"ל (יבמות סב, ב) על תלמידי רבי עקיבא שמתו בין פסח לעצרת מפני שלא נהגו כבוד זה בזה, ולא כתוב שעשו ביזיונות או שגרמו צער, אלא רק לא נהגו כבוד, ולכן נענשו ומתו, וצריך ביאור האיך יתכן שיהיה עונש מיתה בידי שמים על דבר כזה. ובאמת ודאי שהוא לפי גודל מדרגתם, וכמו שאמרו חז"ל (יבמות קכא, ב) על הפסוק "וסביבו נשערה מאד" שהקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה.

אבל יש להוסיף עוד בזה, כי מאחר שזהו ענין של אהבת הבריות, לנהוג כבוד זה בזה, ואם אוהבים את השני מכבדים אותו, הרי אהבת הבריות הוא מקנייני התורה כדאייתא באבות פ"ו, ואם חסר בזה חסר בתורה! ונמצא שלא רק שחסר אהבת הבריות בשב ואל תעשה, אלא זה גם 'ביטול תורה', ולכן ואהבת לרעך כמוך הוא כלל גדול בתורה (ירושלמי נדרים ט, ד) כי בלי זה חסר בתורה, והוא כלל גדול בהצלחה בתורה.

וכאן הרי רואים את הציבור שבאו ורוצים לשמוע הכנה לשבועות, וזוהי ההכנה! במידות טובות, וגם לימוד התורה עצמו כמובן, אבל ההכנה לזה היא במידות טובות. וצריכים גם אחרי שבועות להמשיך, שלא תהיה ירידה, כי בדרך הטבע עד שבועות מתחזקים ואחר כך נחלשים, וצריכים להמשיך את החיזוק גם אחרי שבועות.

והחיזוק הכי טוב הוא עם סדר המוסר. ספרי המוסר נותנים הדרכה לכל אחד ואחד, לדעת מה הם הניסיונות, מהו היצר הרע ומה העצות כנגדו, ובפרט ספר מסילת ישרים, שנותן דרך ושיטה על פי כוחות הנפש כיצד להגיע עד למעלת הקדושה, וידוע מהגר"א שאמר שבמסילת ישרים עד פרק י"א אין אף מילה אחת מיותרת! יהי רצון שנזכה כולנו לסייעתא דשמיא להכנה לקבלת התורה, ולהמשיך הלאה בהצלחה בתורה בעזרת השם.

וכבר אמרנו כי אמנם בגמרא מסופר כן על רב ומר זוטרא חסידא, שעליהם ראו שאמרו את הפסוקים, אבל מן הסתם גם כל האמוראים נהגו כן, אלא שעליהם לא ראו זאת. **וכל הצדיקים הראשונים והאחרונים וכל גדולי ישראל נזהרו מאד שלא ירגישו שום חשיבות.**

ולכאורה הרי כשהציבור מלווה אותם, הם יכולים לומר לציבור שלא ללווה אותם, אלא ילכו לבד, ואם צריכים מלווה – שילכו עם עוד אחד, ומדוע הסכימו לציבור שילוה אותם מהישיבה לביתם?

אבל באמת הם לא יכולים לעשות כן, מפני שזו זכות הציבור לעסוק בכבוד התורה, וכבוד התורה הוא מצוה גדולה מאד, כמו שאמרו (שבועות ל, ב) עשה דכבוד התורה עדיף, והציבור שמלווה אותם יש לו זכות של כבוד התורה, ואי אפשר לשלול את הזכות מהציבור, כי הציבור רוצה את הזכויות האלה, שהם זכויות עצומות מאד, ולכן אין ברירה ואינם יכולים להתנגד, ומה שזה יכול להזיק משהו למידת הענווה, זוהי בעיה שלהם, ולכך יש עצות: לומר פסוקים. כך ההנהגה.

אהבת הבריות על כל צעד ושעל

ועל כל פנים הדרך להינצל מחבלי משיח היא לעסוק בתורה ובגמילות חסדים, ועסק התורה מתוך הדחק הוא לכתחילה! והוא זכות גדולה להינצל מחבלי משיח, וכן גמילות חסדים – אהבת הבריות.

וכשאדם נמצא בתוך חברה, יכול להיות אהבת הבריות ומעשי חסד על כל צעד ושעל, על ידי סבר פנים יפות, **וסבר פנים יפות מחיה את השני!** **וכבר היו מקרים שזה היה ממש הצלת נפשות,** כמו שהיה מעשה באחד שלמד בישיבתנו, ולא הרגיש טוב בישיבה, והחליט וגמר בלבו שאחרי שבת יעזוב את הישיבה, אך בליל שבת כשהולכים אחד אחרי השני לומר גוט שבת לראשי הישיבה, בדרך בחור אחד טפח על שכמו ושאל אותו מה שלומך, ובן רגע הכל השתנה! ובזכות זה נשאר בישיבה, כי ראה שכבר מישהו מתעניין בו, ומחשיבים אותו משהו.

וטבע האדם הוא, שאם הוא מרגיש שלא מחשיבים אותו, הוא מרגיש לא טוב מזה, ואמנם יש מידת הענווה שלא להחשיב עצמו, אך יש טבע האדם, הטבע הפשוט, שאם הוא לא רואה שצריכים אותו ומרגיש שהוא מיותר פה, הוא מרגיש מאד לא טוב, וגם אינו יכול ללמוד כראוי, מפני שצריך יחס. ולכן בכל מקום שנמצא ציבור, זה חשוב, ואי אפשר לדעת את הזכויות שיכולים לקבל בזה, **לתת הרגשה טובה לשני!** שירגיש יחס, על ידי ששואלים אותו מה שלומך ומתעניינים בו, בסבר פנים יפות משהו, שזהו חסד, **ומקיימים בזה 'גמילות חסדים' בלי שום מאמצים,** ואין זה קשה, וזוכים בזה לזכויות עצומות.

כוחה של קביעות בספרי המוסר

אבל הכל תלוי בדבר אחד נוסף: לעסוק בספרי המוסר, כי כשעוסקים בספרי מוסר יודעים הרבה דברים ורואים מה חובת האדם בעולמו, ואם לא לומדים – שוכחים! וצריכים שתהיה קביעות בזה, בכל יום משהו, ואין צריך הרבה זמן, אלא אפילו משהו, אם זה בקביעות בכל יום, על ידי זה האדם משתנה, וכבר אמרו לי רבים ובהם בעלי משפחה כי כשהתחילו עם קביעות בספרי מוסר, כל האווירה בבית השתנתה, ויש אווירה מאד נעימה וחיים מאושרים, על ידי משהו קביעות לספרי מוסר.

וזהו החיזוק, כמו שאמרו חז"ל (ברכות לב, ב) ארבעה דברים צריכים חיזוק, ופירש רש"י שם מה נקרא חיזוק? 'תמיד ובכל כוחו': תמיד היינו בכל יום, שאם אין זה בכל יום זה לא תמיד, ובכל כוחו – כל אחד כפי מה שאפשר, זהו החיזוק, וספרי המוסר נותנים את החיזוק והכוחות לכל הדברים האלה שהם חיים מאושרים וגם זכויות עצומות.

יהי רצון שנוכח כולנו לכל הדברים הטובים שאנו חייבים בהם כדי לזכות בזה להצלחה בתורה ולהצלחה בכל מה שצריך!

שיחה בהיכל כולל 'בית הלל' – יום רביעי ר"ח סיון

מקצת הדברים כבר נאמר בשיחות האחרות, ופרשה זו לא נשנית אלא בשביל דברים שנתחדשו בה

תיקון הוא מבקש שיאמרו לו, ובאמת הרי אמרו (שם בע"א) אם רואה אדם שייסורים באין עליו יפשפש במעשיו, ואם פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה, אבל רב הונא לא היה לו ביטול תורה, ולכן ביקש מרבנן שיאמרו לו מה הסיבה.

ואמרו לו רבנן כי יש לו אריס שעובד אצלו בכרם ועושה את היין, והאריס מקבל חלק למחצה לשליש ולרביע ביין, ומגיע לו חלק גם מהזמורות, שהם העצים היבשים שקוצצים מהכרם ויש בהם איזה שווי שראויים להסקה, והוא רב הונא לא נתן לאריס חלק מן הזמורות, ואמר להם רב הונא הרי האריס הזה גנב ממני מהיין הרבה יותר ממה שמגיע לו, ואמרו לו רבנן כי אף על פי כן כיון שהוא רב הונא, מדרגתו היא מדרגה אחרת וצריך לשלם לאריס לפני משורת הדין.

וכן מצינו בגמרא בסוף פרק האומנין (ב"מ פג, א) מעשה ברבה בר בר חנין ששכר סבלים לשאת עבורו חבית יין ממקום למקום, ונשברה החבית בפשיעתם, וחשב לתבוע מהם שישלמו לו, אך רב אמר לו שכתוב בפסוק "למען תלך בדרך טובים", וכיון שהם עניים, אף על פי שפשעו, אי אפשר לדרוש מהם שישלמו. ושוב אחר כך הם באו לתבוע ממנו שישלם להם על טרחתם, שנשאו את החבית, ואף על פי שהזיקו, מכל מקום הרי הם עבדו, והוא התפלא, וכי מגיע להם עוד שכר? ואמר לו רב שכתוב "וארחות צדיקים תשמור", והוא צריך לשלם להם.

והיינו כי לאמוראים יש הנהגה אחרת, וכל אחד לפי חשיבותו ומדרגתו, כך צריכה להיות הנהגתו בין אדם לחברו, שלא רק לא לדרוש מהם תשלום על ההזיק, אלא גם לשלם להם עבור עבודתם. כך הנהגה של אמוראים, וזהו שאמרו רבנן לרב הונא כי לפי מדרגתו הוא צריך לשלם לאריס עבור הזמורות, ורב הונא בעצמו לא חשב שהוא במדרגה כזו עד כדי כך שצריך לשלם למרות שגנבו ממנו, אבל רבנן אמרו לו כי אכן זוהי מדרגתו, והסוף היה שהוא שילם לאריס, ומיד נעשה נס, ויש מחלוקת בגמרא מה היה הנס, או שהחומץ חזר ונהפך ליון, או שהחומץ התייקר ונמכר במחיר יין, וזוהי השגחה פרטית במעשה נסים שזכו אמוראים במדרגה כזו, עבור הנהגה הראויה לאמוראים. וכמובן כך גם הנהגה הראויה לתלמידי חכמים היא הנהגה אחרת.

והנה מאחר שתורה מתוך הדחק זה דבר גדול, צריכים להיות בשמחה, ולשמוח בקשיים! ואמנם אין זה דבר קל, אבל יש מדרגה כזו.

אנחנו נמצאים בתקופה קשה, כמו שכתוב (ירמיהו ל, ז) "עת צרה היא ליעקב", והמשך הפסוק הוא "וממנה ייושעו"! וכבר אמרו חז"ל (תנא דבי אליהו פ"ו) אם ראית שהייסורים ממשמשים ובאים עליך **רוץ לחדרי תורה** ומיד הייסורים בורחים ממך שנאמר לך עמי בוא בחדריך, וזוהי העצה, **כשיושבים ולומדים ועוסקים בתורה, זה ההצלה!**

ובפרט כשעוסקים בתורה מתוך הדחק זו מדרגה גדולה מאד, כמו שאמרו חז"ל בסוף מסכת סוטה (מט, א) אמר רב יהודה בריה דרב חייה כל תלמיד חכם העוסק בתורה מתוך הדחק תפילתו נשמעת וכו' רבי אבהו אומר משיביעין אותו מזיו שכניה וכו' רב אחא בר חנינא אמר אף אין הפרגוד ננעל בפניו, ע"כ. ושמעתי מפי מרן החזון איש זצ"ל שאמר על תורה מתוך הדחק "דער אויבערשטער האט דאס ליב", כלומר שהקב"ה אוהב את זה, ואין זה בדיעבד אלא לכתחילה!

וכשעוסקים בתורה מתוך הדחק זוכים להיות אהובים! **אברכים שלומדים ועוסקים בתורה כל היום, בבוקר ובצהריים ובערב, עוסקים בתורה ומסתפקים במועט, הם אהובים למקום, וזה הזכויות של כלל ישראל,** אלו שעוסקים בתורה מזכים את הציבור ומגינים על כלל ישראל, ומשפיעים גם על מי שלא עוסק בתורה.

ואפשר לחיות חיים טובים ומאושרים, אם חיים על פי האמונה. א'. שהכל בידי שמים, וב'. שכל דעביד רחמנא לטב עביד. כל דבר טוב שיש לאדם הוא מן השמים – חסד מן השמים, ואם יש איזה קושי זה גם מן השמים, והכל לטובה! וגם אם אדם אחר גרם את הקשיים, שאז בדרך הטבע כועסים עליו, אבל אין סיבה לכעוס עליו, כי זה מן השמים, ואם הוא לא היה גורם את הקושי אזי היה מישהו אחר או איזה בעל חי גורם קושי, כי הקושי נגזר מן השמים וצריך לסבול.

ומדוע לסבול? לטובתו! ומה היא הטובה שבוזה? בפשטות זה לכפרת עוונות, וכל קשיים מורידים גיהינום, ובמקום הגיהינום שהוא אש פי ששים מהאש שלנו (ברכות נ, ב) – לקבל איזה קושי בעולם הזה זהו רווח עצום, וזה גם בא לעורר, כי כנראה יש איזה חטא שאינו יודע, ומתוך הקושי יפשפש במעשיו למצוא את החטא.

ומצינו דבר כזה בגמרא (שם ה, ב) על רב הונא שהחמיצו לו ארבע מאות חביות יין, ואמרו לו רבנן שיפשפש במעשיו, ואמר להם רב הונא כי הוא מפשפש במעשיו ואינו מוצא, ואדרבה אם הם יודעים איזה דבר שצריך

ובכלל, הציבור צריך חיזוק בהרבה דברים, ואיננו מדברים דווקא על בני תורה, אלא הציבור בכללו. יש חיוב תלמוד תורה, שהוא כנגד כולם, והשכר הוא פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא, ואם זה מתוך הדחק אזי כמובן השכר לפי הקשיים, וכמאמרם (אבות ה, כג) לפום צערא אגרא, זוהי האמת, אבל בציבור אפילו שומרי תורה ומצוות לא מבינים עד כמה החיוב לעסוק בתורה, ומהו ביטול תורה.

וכבר כתב בחובות הלבבות (עבודת האלוקים פ"ד) כי אין דבר שהוא רשות, אלא או שזה מצוה או שזה איסור, ומה שאינו חיוב ומצוה ממילא זה אסור, ואינו רשות. ונמצא לפי זה שאם אדם עושה מה שהוא חייב הרי הוא זוכה זכויות עצומות בכל רגע ורגע, כי הוא עושה מה שהוא חייב! ואם הוא עוסק בתורה הרי תלמוד תורה כנגד כולם.

ויש לעסוק בתורה בכל רגע פנוי, כל אחד לפי מדרגתו: לתלמיד חכם יש גמרא, ולאדם יותר פשוט משניות, ואדם יותר פשוט יאמר תהלים, שזו גם כן מצוה גדולה, וכך אפשר לנצל את הזמן. אבל למעשה לא עושים כך, וזהו מתוך חוסר ידיעה של רוב הציבור, מה הזכויות שיכולים לקבל,

מה החיובים, ומה מפסידים מביטול תורה, ואמנם הם שוגגים ולא מזידיים בזה, אבל גם שוגג זהו חטא שצריך תיקון.

וכן האמונה שהכל בידי שמים ואין סיבה להקפיד על מישוהו, ברוב הציבור זה חסר, וזוהי מצות האמונה "אנכי השם אלוהיך", להאמין בהשגחה פרטית. אלו הם דברים הצריכים חיזוק.

והעצה לכל זה היא על ידי לימוד ספרי המוסר, וכידוע שספרי המוסר משפיעים, ואם עוסקים בקביעות כמה דקות בכל יום, זה משפיע שכל הבית משתנה ויש אווירה נעימה בבית, כי כל ההנהגה היא על פי ספרי המוסר, וכל ההנהגה מסודרת ומחושבת אם כן או לא – לפי ההלכה, ועל ידי זה כל הבית מלא שמחה והחיים מאושרים.

אם כן יש לנו עצה ודרך לחיות חיים מאושרים על פי התורה, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא. אשרינו מה טוב חלקנו שאנו יודעים ויכולים ומקיימים ברוך השם, ועוסקים בתורה ומזכים את כל הציבור בזה. יהי רצון שנזכה כולנו לכל מה שאנו צריכים.

מדברי רבינו שליט"א במעמד התפילה בביתו על ידי 'עזר מציון' – ערב ר"ח סיון

אנו זקוקים לרחמי שמים במצב שיש כעת בדרום הארץ, שכבר היו אסונות בנפש. ובאמת כל הזמן אנו חיים בנס, כמו שאמרו חז"ל (אסתר רבה י, יא) שה אחת בין שבעים זאבים, וכך היה תמיד בכל הדורות, אבל בפרט בזמן האחרון פה בארץ זה נסים גלויים, שאנו שה אחת בין זאבים מסביב, מצד אחד הים, ומסביב כולם שונאים, זאבים, וחיים בנס! ועכשיו יש צרה גדולה בדרום וצריכים רחמי שמים לזכות לישועה, ולכך צריכים זכויות, כי הכל תלוי בזכויות.

ומה הן הזכויות? כיצד עושים זכויות? יש שלושה דברים שעליהם העולם עומד: תורה, עבודה, וגמילות חסדים (אבות א, ב). הדבר הראשון הוא 'תורה', שעסק התורה יהיה בשלמות, כל אחד לפי האפשרויות שיש לו, לנצל את הזמן, שלא יהיה ביטול תורה, כל אחד לפי כוחו.

ועבודה' זו תפילה, לבקש רחמי שמים, ולחיות עם אמונה, חיים של אמונה, והחיים של אמונה הם חיים אחרים לגמרי, אמונה שהכל בידי שמים, שכל מה שקרה, כל שמחה, זה בידי שמים – חסד מן השמים, וכן כל קושי, הוא מן השמים, וגם אם אדם אחר מצער אותי, זה מן השמים, ואין סיבה להקפיד עליו כלל, ורק צריך לרחם עליו ולבקש רחמים עליו שיחזור בתשובה ושיעשה מעשים טובים. זוהי האמונה, וזוהי 'עבודה' – עבודה שבלב, ואין זה פשוט.

וכשאדם חי עם האמונה שהכל בידי שמים, אין לו קפיידא על שום אדם, מפני שהכל בידי שמים, וכל היום הוא מרגיש חיוב הודאה, על חיים טובים ומאושרים, ואין שיעור להודאה, וההודאה היא לזכור שהכל חסדי השם, כמו שאמרו חז"ל (בראשית רבה יד, ט) "כל הנשמה תהלל קה" על כל נשימה ונשימה שאדם נושם צריך להודות ולקלס לבורא, שהכל חסד ממנו יתברך, ואפילו בימים כתיקונם זה כך!

וגם **גמילות חסדים'** היינו אהבת הבריות, ואהבת לרעך כמוך, וכבר אמר רבי עקיבא שזה כלל גדול בתורה (ירושלמי נדרים ט, ד) כי אין זו רק מצות עשה ודבר פרטי, אלא זה כלל גדול בתורה – להצלחה בתורה, כי הצלחה בתורה תלויה באהבת הבריות, וכמו שאמרו באבות פ"ו בארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, שאחד מהם הוא 'אוהב את הבריות' וזוהו קונים תורה.

והרי אדם חייב לעשות כל מה שהוא יכול כדי לזכות לתורה, ואמנם אינו מחויב להתאמץ יותר מכוחו, אבל לפי כוחו, ומאחר שבאהבת הבריות זוכים להצלחה בתורה, בכמות ובאיכות, אם כן מלבד שזה חיוב ומצות עשה של ואהבת לרעך כמוך, הרי זה גם חיוב מצד שזה עוזר לשלמות קנייני התורה.

ועתה בעמדנו בערב ראש חודש סיון, שהוא חודש קבלת התורה, ימים ספורים לפני יום הששי בסיון שהוא יום קבלת התורה, צריכים הכנה לזה, וההכנה להצלחה בתורה היא בדברים האלה, שהם כולם שייכים לתורה: מידות טובות ואמונה, בין אדם לחברו ועבודה, הכל שייך להצלחה בתורה, ואם כן יש לנו הרבה מה לעשות!

אבל כיצד עושים את זה והאיך מתחזקים, לכך יש עצה פשוטה מאד: **לעסוק בספרי מוסר**, והוא דבר ידוע שאם לומדים בכל יום משהו בספרי מוסר, בספר מוסר שמעניין, כי אם זה משעמם זה לא משפיע, ויש הרבה ספרי מוסר שמעניינים ומשפיעים, כגון מסילת ישרים, חובות הלבבות, שערי תשובה, וכן ארחות צדיקים שהוא יותר קל, וכל אחד יכול למצוא את ספר המוסר שמעניין ומשפיע עליו לפי טבעו, ואם יש אפילו קביעות קטנה מאד, זה משפיע על האדם עצמו וגם על הבית, וזה לא רק משפיע אידישקייט, אלא זו גם אווירה נעימה בבית וחיים מאושרים.

ובשערי תשובה לרבינו יונה (ג, כז) הביא את הפסוק "בהשם יצדקו ויתהללו כל זרע ישראל" (ישעיה מה, כה) שזכירת השם יתברך נותנת הצלחה עצומה! והעצה לזה היא לימוד ספרי המוסר, בכל יום משהו, איזה קביעות, והוא דבר בדוק ומנוסה שעל ידי זה כל הבית מלא שמחה וחיים מאושרים.

וזוהו החיזוק 'תמיד ובכל כוחו' (רש"י ברכות לב), שיהיה חיזוק תמיד, ובכל כוחו – לפי כוחו, לנצל את כל הכוחות שלו ביישוב הדעת לעסוק בחיזוק, ובעזרת השם הלוואי שכולנו נזכה לקיים את זה, להיות מחוזקים ולהוסיף חיזוק וחיזוק, ונזכה לישועה קרובה לכל אחד ואחד במה שהוא צריך, לכל כלל ישראל!

לעילוי נשמת

ר' אליהו ב"ר ראובן פנק ז"ל
נלב"ע בפניא דמעלי שבתא
ד' סיון תשע"ו
תנצב"ה

לעילוי נשמת מרת יהודית ב"ר

אלימלך הרשקוביץ ע"ה
אשה גדולה מופלגת באהבת תורה
ויראת שמים
נלב"ע ש"ק כ"ו אייר - תנצב"ה

לע"נ הגאון רבי בנימין ביינוש ב"ר

אברהם דוד קורלנסקי זללה"ה
שהרביץ תורה והעמיד תלמידים רבים
בישרות ואמת
נלב"ע ז' סיון תשס"ו - תנצב"ה

לעילוי נשמת הגאון הגדול

רבי אורי שרגא קלרמן זצ"ל
ב"ר שמואל חיים הלוי זצ"ל
מראשי ישיבת ננסת חזקיהו כפר חסידים
נלב"ע ה' סיון תשנ"ג - תנצב"ה